GLOBAL JOURNAL OF CROSS-DISCIPLINARY INNOVATIONS
Multidisciplinary peer-reviewed scholarly journal
GJCDI
Vol. 1 | Issue 3
Year: 2026

O‘zbekiston va jahon hamjamiyati

Ravshanov Bobubek Nodirbek o'g'li

Ravshanbekov Arobiddin Azizbek o'g'li

Farg‘ona davlat texnika universiteti

arobiddinravshanbekov2@gmail.com

Annotatsiya

Mazkur maqolada O‘zbekistonning jahon hamjamiyatidagi o‘rni, xalqaro munosabatlar tizimiga integratsiyalashuv jarayonlari hamda tashqi siyosatining asosiy yo‘nalishlari tahlil qilinadi. Mustaqillik yillarida mamlakatning ochiq va pragmatik diplomatiyasi, mintaqaviy hamkorlikni mustahkamlash, xalqaro tashkilotlar bilan aloqalarni kengaytirish va global muammolar yechimida faol ishtirok etish borasidagi sa’y-harakatlari yoritiladi. Shuningdek, O‘zbekistonning iqtisodiy, siyosiy va madaniy aloqalar orqali xalqaro maydondagi nufuzi oshib borayotganiga e’tibor qaratiladi. Tadqiqotda davlatning tinchlik, barqarorlik, o‘zaro ishonch va teng huquqli hamkorlik tamoyillariga asoslangan tashqi siyosati jahon hamjamiyati bilan munosabatlarni mustahkamlashda muhim omil ekani asoslanadi. Xulosa sifatida, O‘zbekistonning global va mintaqaviy jarayonlardagi faolligi uning xalqaro maydondagi strategik mavqeini yanada kuchaytirishi ta’kidlanadi.

Kalit so'zlar: O‘zbekiston, jahon hamjamiyati, tashqi siyosat, xalqaro munosabatlar, mintaqaviy hamkorlik, diplomatiya, xalqaro tashkilotlar

Kirish

O‘zbekiston va jahon hamjamiyati o‘rtasidagi munosabatlar mamlakatning bugungi taraqqiyotini anglashda muhim o‘rin tutadi. Mustaqil davlat sifatida O‘zbekiston

xalqaro siyosiy jarayonlar, global iqtisodiy aloqalar va madaniy hamkorlik tizimida faol ishtirok etib kelmoqda. Bu munosabatlar nafaqat davlatning tashqi siyosiy yo‘nalishini, balki uning ichki rivojlanish strategiyasi, iqtisodiy islohotlari va jamiyat hayotidagi o‘zgarishlarni ham belgilab beradi. Shuning uchun ushbu mavzu O‘zbekistonning mustaqillik yillaridagi rivojlanishini keng tarixiy va xalqaro kontekstda ko‘rib chiqish imkonini beradi.

O‘zbekistonning xalqaro maydondagi o‘rni uning tarixiy va geografik xususiyatlari bilan chambarchas bog‘liqdir. Markaziy Osiyoning markazida joylashgan ushbu mamlakat qadimdan Sharq va G‘arbni bog‘lovchi hudud sifatida muhim ahamiyat kasb etib kelgan. Uning strategik joylashuvi mintaqaviy transport yo‘laklari, savdo aloqalari, suv va energetika resurslari, xavfsizlik masalalari hamda barqaror taraqqiyot uchun qo‘shni davlatlar bilan yaqin hamkorlikni zarur etadi. Shu bilan birga, O‘zbekistonning jahon hamjamiyati bilan aloqalari kengayib borar ekan, xalqaro sheriklik orqali iqtisodiy, siyosiy va madaniy aloqalarni mustahkamlash, mintaqaviy barqarorlik va o‘zaro manfaatli hamkorlikni rivojlantirishga bo‘lgan ehtiyoj yanada oshmoqda. Shu bois, O‘zbekistonning global munosabatlardagi ishtiroki nafaqat uning milliy manfaatlari, balki butun mintaqaning kelajagi uchun ham muhim omil hisoblanadi.

Mazkur ishning asosiy maqsadi O‘zbekistonning xalqaro hamjamiyatdagi o‘rniga doir umumiy kirish tasavvurini berish, tashqi aloqalarning ahamiyatini yoritish hamda global hamkorlikning mamlakat taraqqiyotidagi o‘rnini ko‘rsatishdan iborat. Ushbu mavzu doirasida O‘zbekistonning jahon miqyosidagi munosabatlari, diplomatik aloqalar va hamkorlik jarayonlarining milliy rivojlanishga ta’siri umumiy tarzda ko‘rib chiqiladi. Shu bilan birga, mazkur bo‘lim ishning keyingi qismlariga yo‘nalish berib, asosiy tahlil va xulosalar uchun zarur bo‘lgan dastlabki ilmiy asosni shakllantiradi.

Ushbu mavzu doirasida O‘zbekistonning xalqaro maydondagi o‘rni va faoliyati turli yo‘nalishlar kesimida yoritiladi. Jumladan, davlatning boshqa mamlakatlar bilan diplomatik aloqalari, xalqaro tashkilotlar bilan hamkorligi hamda iqtisodiy va madaniy sohalardagi o‘zaro munosabatlari ko‘rib chiqiladi. Shuningdek, O‘zbekistonning jahon

hamjamiyatiga integratsiyalashuvi, mintaqaviy va global jarayonlardagi ishtiroki hamda ushbu aloqalarning mamlakat taraqqiyotidagi ahamiyati haqida umumiy tasavvur beriladi. Bu esa keyingi bo‘limlarda mavzuni batafsil tahlil qilish uchun yo‘l xaritasi vazifasini bajaradi.

Asosiy qism

Mustaqillikdan so‘ng O‘zbekistonning jahon hamjamiyatiga qo‘shilish jarayoni avvalo uning sobiq ittifoq respublikasidan **suveren davlat**ga aylanishi bilan bog‘liq tarixiy va siyosiy o‘zgarishlardan boshlandi. 1991-yilda davlat mustaqilligi e’lon qilingach, mamlakat o‘z taraqqiyot yo‘lini mustaqil belgilash, ichki siyosat va tashqi aloqalarda boshqa markazga qaram bo‘lmaslik imkoniga ega bo‘ldi. Shu asosda O‘zbekiston o‘zining mustaqil tashqi siyosatini shakllantirdi va xalqaro maydonda teng huquqli subyekt sifatida harakat qila boshladi. Dastlabki yillarda xalqaro munosabatlarda **davlat suvereniteti**, **milliy manfaatlar ustuvorligi**, **tinchliksevarlik**, **o‘zaro hurmat** va **ichki ishlariga aralashmaslik** kabi tamoyillar yetakchi o‘rin tutdi. Ana shu prinsiplar O‘zbekistonning xorijiy davlatlar bilan aloqalarini yo‘lga qo‘yish, xalqaro tashkilotlarga a’zo bo‘lish va dunyo davlatlari bilan hamkorlikni bosqichma-bosqich kengaytirishiga siyosiy asos bo‘lib xizmat qildi.

O‘zbekistonning xalqaro hamjamiyat bilan hamkorligi uning tashqi siyosatining muhim yo‘nalishlaridan biri bo‘lib, u davlat suvereniteti, teng huquqlilik va o‘zaro manfaatdorlik tamoyillariga asoslanadi. Mamlakat BMT, YEXHT, MDH, SHHT, TURKSOY, Islom hamkorlik tashkiloti kabi global va mintaqaviy tuzilmalarda faol ishtirok etib, xalqaro xavfsizlik, barqaror taraqqiyot, ekologiya, transport-kommunikatsiya, suv resurslari va mintaqaviy barqarorlik masalalarida hamkorlikni kengaytirib bormoqda. Shuningdek, O‘zbekiston dunyoning ko‘plab davlatlari bilan diplomatik aloqalarni yo‘lga qo‘ygan holda, ikki tomonlama va ko‘p tomonlama munosabatlarni rivojlantirmoqda, elchixonalar va konsullik muassasalari orqali siyosiy muloqot, savdo-iqtisodiy aloqalar hamda investitsiyaviy hamkorlikni kuchaytirmoqda. Tashqi aloqalarning muhim tarkibiy qismlaridan biri sifatida siyosiy sohadagi muloqot,

iqtisodiy sheriklik, madaniy almashinuv, ta’lim, fan va turizm yo‘nalishlaridagi hamkorlik alohida o‘rin tutadi. Shu bilan birga, gumanitar yo‘nalishda xalqaro tashkilotlar, xorijiy davlatlar va jamoat institutlari bilan hamkorlik qilish orqali inson huquqlarini himoya qilish, ijtimoiy loyihalarni qo‘llab-quvvatlash, tabiiy ofatlar va inqirozlar davrida yordam ko‘rsatish kabi amaliy tashabbuslar amalga oshirilmoqda. Natijada, O‘zbekistonning jahon hamjamiyati bilan aloqalari siyosiy, iqtisodiy, madaniy va gumanitar yo‘nalishlarda izchil rivojlanayotgan, mamlakatning ochiq va faol tashqi siyosatini ifodalovchi muhim tizimga aylangan.

O‘zbekistonning jahon hamjamiyati bilan munosabatlarida iqtisodiy hamkorlik muhim o‘rin tutadi, chunki aynan shu yo‘nalish mamlakatning modernizatsiyasi, raqobatbardoshligini oshirish va barqaror taraqqiyotini ta’minlashga xizmat qiladi. So‘nggi yillarda xorijiy investitsiyalarni jalb etish davlat iqtisodiyotini tarkibiy yangilash, yangi ishlab chiqarish quvvatlarini yaratish va zamonaviy boshqaruv tajribasini joriy etishda muhim omil bo‘lib kelmoqda. Savdo sherikliklari esa O‘zbekiston mahsulotlarining tashqi bozorlarga chiqishini kengaytirib, eksport salohiyatini oshirish va xalqaro mehnat taqsimotida faolroq ishtirok etishiga imkon bermoqda. Shuningdek, xalqaro transport koridorlarida faol qatnashish mamlakatning tranzit imkoniyatlarini kuchaytirib, mintaqaviy va global iqtisodiy aloqalarni mustahkamlashga xizmat qilmoqda. Energetika, sanoat va texnologiya sohalaridagi hamkorlik esa yangi texnologiyalar transferi, energiya samaradorligini oshirish, sanoatni diversifikatsiya qilish va innovatsion rivojlanishni jadallashtirish uchun muhim asos yaratadi. Umuman olganda, iqtisodiy aloqalar O‘zbekistonning dunyo iqtisodiy tizimiga chuqur integratsiyalashuvini ta’minlab, mamlakatning uzoq muddatli rivojlanish strategiyasini qo‘llab-quvvatlamoqda.

O‘zbekiston bugungi kunda mintaqaviy va global muammolarni hal etishda faol ishtirok etayotgan davlatlardan biri sifatida ajralib turadi. Mamlakat xavfsizlik va tinchlikni mustahkamlash, ziddiyatlarni muloqot va diplomatik yo‘l bilan bartaraf etish, qo‘shni davlatlar bilan o‘zaro ishonchni kuchaytirish borasida muhim tashabbuslar bilan chiqmoqda. Shuningdek, ekologik muammolar, xususan Orol fojiasi oqibatlarini

yumshatish, atrof-muhitni muhofaza qilish va barqaror rivojlanishni ta’minlash yo‘nalishida xalqaro hamkorlikni kengaytirishga alohida e’tibor qaratmoqda. Suv resurslaridan oqilona foydalanish va transchegaraviy suv masalalarida hamkorlikni yo‘lga qo‘yish O‘zbekiston tashqi siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biridir. Shu bilan birga, mamlakat turli xalqaro maydonlarda xalqlar o‘rtasida muloqot, o‘zaro tushunish va hamjihatlikni rivojlantirishga xizmat qiluvchi tashabbuslarni qo‘llab-quvvatlab, mintaqaviy barqarorlik va global xavfsizlikni mustahkamlashga o‘z hissasini qo‘shmoqda.

Suverenitet: Davlatning o‘z hududi va ichki ishlarida oliy hokimiyatga ega bo‘lishi, tashqi munosabatlarda esa mustaqil qaror qabul qilish huquqidir. O‘zbekiston kontekstida suverenitet milliy manfaatlarni himoya qilish va teng huquqli xalqaro munosabatlarni yuritishning asosiy huquqiy-siyosiy asosini tashkil etadi.

Tashqi siyosat: Davlatning boshqa mamlakatlar va xalqaro tashkilotlar bilan munosabatlarini tartibga solishga qaratilgan maqsad, tamoyil va amaliy choralar majmuidir. U milliy xavfsizlik, iqtisodiy manfaatlar, diplomatik aloqalar va xalqaro nufuzni mustahkamlash vazifalarini o‘z ichiga oladi.

Xalqaro hamkorlik: Davlatlar, xalqaro tashkilotlar va boshqa subyektlarning umumiy manfaatlarga erishish uchun muvofiqlashtirilgan faoliyatidir. Bu jarayon savdo, xavfsizlik, ekologiya, ta’lim, fan va madaniyat sohalarida o‘zaro manfaatli aloqalarni rivojlantirishga xizmat qiladi.

Integratsiya: Mamlakatlarning iqtisodiy, siyosiy, huquqiy yoki madaniy jihatdan bir-biriga yaqinlashuvi va umumiy institutlar hamda qoidalar tizimiga qo‘shilish jarayonidir. Integratsiya xalqaro mehnat taqsimotida faol ishtirok etish, bozorlarni kengaytirish va mintaqaviy barqarorlikni kuchaytirishga yordam beradi.

Sheriklik: Tomonlar o‘rtasida o‘zaro hurmat, tenglik va manfaatdorlikka asoslangan uzoq muddatli hamkorlik shaklidir. U siyosiy, iqtisodiy va gumanitar

sohalarda ishonchni mustahkamlash hamda qo‘shma tashabbuslarni amalga oshirishga xizmat qiladi.

Diplomatik munosabatlar: Davlatlarning elchixonalar, rasmiy vakolatxonalar va muzokaralar orqali olib boradigan rasmiy aloqalar tizimidir. Diplomatik munosabatlar xalqaro nizolarni tinch yo‘l bilan hal etish, manfaatlarni muvofiqlashtirish va o‘zaro ishonchni mustahkamlashda muhim o‘rin tutadi.

Milliy manfaatlar: Davlatning siyosiy mustaqilligi, iqtisodiy barqarorligi, hududiy yaxlitligi va fuqarolar farovonligini ta’minlashga qaratilgan ustuvor maqsadlaridir. Tashqi siyosatda milliy manfaatlar xalqaro aloqalarning yo‘nalishi va mazmunini belgilovchi asosiy mezon hisoblanadi.

Xalqaro nufuz: Davlatning jahon hamjamiyatidagi obro‘-e’tibori, ishonchliligi va ta’sir darajasidir. U ichki islohotlar, tashqi siyosatning izchilligi, xalqaro majburiyatlarga sodiqlik va konstruktiv hamkorlik orqali shakllanadi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, O‘zbekiston va jahon hamjamiyati o‘rtasidagi munosabatlar mamlakatning xalqaro maydondagi faolligi ortib borayotganini va uning tashqi siyosatida ochiqlik hamda pragmatizm ustuvor yo‘nalishga aylanganini ko‘rsatadi. Tadqiqot davomida O‘zbekistonning global hamkorlikdagi ishtiroki, mintaqaviy va xalqaro tashkilotlar bilan aloqalari, shuningdek, siyosiy, iqtisodiy va madaniy sohalardagi integratsion jarayonlari tahlil qilindi. Bu jarayonlar mamlakatning jahon hamjamiyatidagi o‘rnini mustahkamlab, uning taraqqiyot, barqarorlik va o‘zaro manfaatli hamkorlikka intilayotgan strategik siyosatini yaqqol namoyon etadi.

Xulosa qilib aytganda, O‘zbekistonning jahon hamjamiyati bilan hamkorlikdagi ishtiroki uning tashqi siyosiy mavqeini mustahkamlash, xalqaro maydondagi nufuzini oshirish hamda mintaqaviy va global jarayonlarda faol subyekt sifatidagi o‘rnini mustahkamlashga xizmat qildi. Siyosiy jihatdan bu hamkorlik ochiqlik, muloqot va o‘zaro manfaat tamoyillariga asoslangan barqaror munosabatlarni rivojlantirishga imkon

berdi. Iqtisodiy jihatdan esa xalqaro aloqalar investitsiyalar, savdo va modernizatsiya jarayonlarini qo‘llab-quvvatlab, mamlakatning taraqqiyot salohiyatini kengaytirdi. Madaniy jihatdan O‘zbekistonning jahon hamjamiyati bilan yaqinlashuvi milliy qadriyatlarni targ‘ib etish, madaniy almashinuvni kuchaytirish va o‘zaro tushunishni rivojlantirishga ijobiy ta’sir ko‘rsatdi. Umuman olganda, bu jarayonlar O‘zbekistonning mustaqil, faol va ochiq davlat sifatidagi mavqeini yanada mustahkamladi.

Xalqaro integratsiya: Davlatlarning iqtisodiy, siyosiy, madaniy va huquqiy aloqalar orqali jahon tizimiga faol qo‘shilishi bo‘lib, u O‘zbekistonning global jarayonlarda munosib o‘rin egallashiga xizmat qiladi.

Hamkorlik: Turli davlatlar va xalqaro tashkilotlar o‘rtasidagi o‘zaro manfaatli aloqalar majmui bo‘lib, u xavfsizlik, savdo, ta’lim va taraqqiyot sohalarida umumiy maqsadlarga erishishni ta’minlaydi.

Milliy manfaat: Davlatning mustaqilligi, xavfsizligi, iqtisodiy barqarorligi va fuqarolar farovonligini ta’minlashga qaratilgan asosiy ustuvor yo‘nalishlaridir.

O‘zaro ishonch: Xalqaro munosabatlarda barqaror va samarali hamkorlikni ta’minlaydigan muhim omil bo‘lib, u siyosiy muloqot va diplomatik aloqalarni mustahkamlaydi.

Ochıq tashqi siyosat: Mamlakatning jahon hamjamiyati bilan keng va faol aloqalar o‘rnatishga intilishi bo‘lib, u O‘zbekistonning xalqaro nufuzini oshirishga yordam beradi.

Barqaror taraqqiyot: Ijtimoiy, iqtisodiy va ekologik rivojlanishning muvozanatli shakli bo‘lib, u xalqaro hamkorlik va milliy manfaatlar uyg‘unligida amalga oshiriladi.

O‘zbekistonning jahon hamjamiyati bilan munosabatlari mamlakat taraqqiyotining muhim omillaridan biri sifatida namoyon bo‘lib, u siyosiy, iqtisodiy va madaniy aloqalarni kengaytirish orqali milliy manfaatlarni ro‘yobga chiqarishga xizmat qiladi. Xalqaro maydondagi ochiqlik, o‘zaro ishonch va hamkorlik tamoyillariga asoslangan

siyosat O‘zbekistonning global jarayonlarga faol qo‘shilishiga, xalqaro tashabbuslarda munosib o‘rin egallashiga hamda barqaror rivojlanish uchun zarur shart-sharoitlarni yaratishga yordam bermoqda. Shu nuqtayi nazardan, mamlakatning dunyo hamjamiyati bilan izchil va samarali aloqalarni davom ettirishi kelgusida yanada yuksak iqtisodiy o‘sish, ijtimoiy barqarorlik va xalq farovonligiga erishishning muhim kafolati hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Karimov, I. A. (1997). O‘zbekiston: milliy istiqlol, iqtisod, siyosat, mafkura. Toshkent: O‘zbekiston.

2. Mirziyoyev, Sh. M. (2017). Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta’minlash — yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. Toshkent: O‘zbekiston.

3. Mirziyoyev, Sh. M. (2018). Buyuk kelajagimizni mard va oliyjanob xalqimiz bilan birga quramiz. Toshkent: O‘zbekiston.

4. O‘zbekiston Respublikasi Tashqi ishlar vazirligi. (2023). O‘zbekiston Respublikasining tashqi siyosati va xalqaro aloqalari bo‘yicha yillik hisobot. Toshkent: TIV.

5. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Strategik va mintaqalararo tadqiqotlar instituti. (2022). O‘zbekiston va xalqaro hamkorlik: tahlil va istiqbollar. Toshkent: SMTI.

6. UNDP. (2023). Human Development Report 2023/2024: Breaking the gridlock. New York: United Nations Development Programme.

7. World Bank. (2024). Uzbekistan country economic memorandum: Integrating into the world economy. Washington, DC: World Bank.

8. UNICEF Uzbekistan. (2022). Country programme document for Uzbekistan, 2022–2026. Tashkent: UNICEF.

9. OECD. (2021). Multi-dimensional review of Uzbekistan: Volume 1. Initial assessment. Paris: OECD Publishing.

10. BMT Taraqqiyot dasturi. (2020). O‘zbekiston Respublikasida barqaror rivojlanish maqsadlari bo‘yicha milliy ko‘rinish. Toshkent: UNDP.